

N. Raspudiæ: Hercegovac

Autor Administrator

Ovo je još jedan briljantan tekst N. Raspudiæa, jednog od vodećih hrvatskih intelektualaca o predrasudama koje se vežu za Hercegovinu i Hercegovce. Tekst smo dobili od prijatelja putem maila, nismo tražili dopuštenje autora za objavu na stranici, ali se toplo nadamo da on ne bi imao niti protiv, jer nam je namjera kao i njegova - da barem malo doprinesemo uklanjanju takvih predrasuda i stereotipa.

Dr.sc. Nino Raspudiæ: HERCEGOVAC

Da prosječnog antihercegovca upitate što sve spada pod Hercegovinu, vjerojatno ne bi znao odgovoriti. Hercegovina je u tim glavama ponajprije jedan imaginarni prostor za projiciranje vlastitih frustracija, nešto poput pojmove Balkana ili Balkanca, koji su "Zapadnjaku"; u ovom slučaju hrvatskom malograđaninu, potreben da bi se on, odmjeravajući se o takvu konstrukciju, osjećao kulturalan, poštovan i fin.

On oprilike zna gdje se Hercegovina nalazi, ali mu njezine granice nisu sasvim jasne. Tako im se "Hercegovina" jest proteže i na bosansko Livno, dalmatinsku Zagoru pa čak i cijeli dinarsko-škarsko-tokavski prostor i više. Neki dežurni antihercegovački ovinisti su nedavno uveli čak i pojam "političkog Hercegovca", koji dobro dođe ako se nađete pred einjenicom da u nekoj aferi među sudionicima nema nijednog èovjeka porijeklom iz Hercegovine.

Mozete ih tada nazvati "političkim Hercegovcima", pa makar se èovjek prezivao i npr. Zagorec. Pri svemu tome potpuno se gubi iz vida da je Hercegovina znatno škarska i arenija. Da u njoj žive ne samo Hrvati, već i Srbi i Bošnjaci-Muslimani. Da Hercegovina nije samo škarski kamenjar, već i plodna dolina Neretve, s nadaleko najboljim voćem i povrćem, da zahvaljujući hidroelektranama na Neretvi ima i svoju energiju ni neke od najboljih industrijskih pogona u ovom dijelu Europe (mostarski "Aluminij"). Potom, zaboravlja se i da je Hercegovina velikim dijelom i urbana - Mostar je npr. jošta u austrougarsko vrijeme bio industrializiran, imao je i rudnik i tvornice, i željeznicu i sindikate, i kino i hotele, kasnije i sveučilište, aerodrom, kazališta... Pa i standardnog prvoligaša u nogometnoj ligi bivšće države. E ako to nije urbana sredina, onda ne znam što jeste....

Antihercezi ne znaju da je Hercegovina Europa u malom,

da se u njoj može i skijati i kupati u moru, ali i pušiti u kafišima i jesti prstace. Hercegovina ima Međugorje, jedno od najve&eih marijanskih svetišta na svijetu. Ali ima i ima najbolje i najživlje regionalne internetske portale u „Jugoisto&eenoj Europi“. Zanimljiva je stvar da za Hercegovce govore kako su zaostali i konzervativni, a s druge strane su im kao simbol po&eetkom 90-ih prišivali mobitel, kojeg su kasnije, kad je pojeftinio, svi nabavili. Time se potvrdilo da je taj, navodno konzervativni narod, bio vizionarski otvoren prema novim tehnologijama, što on-line Hercegovina danas najbolje potvr&oje.

Malo je podru&eja koja su Zagrebu tako blizu, a mnogim njegovim gra&d;anima tako nepoznata poput Hercegovine. Stereotip o Hercegovini i Hercegovcima zadnjih godina je toliko hipertrofirao da je u potpunosti zamijenio stvarnost, kao neki golemi simulakrum, koji sve manje ima veze sa svojom osnovom, a sve više po&einje živjeti neki svoj samostalni život u mitovima regionalnih šovinista, koji se redovito podgrijavaju pred svake izbore.

„Hercegovac“ se u tom spletu stereotipa, bez iznimke prikazuje kao epski nastrojen, ruralni katoliéki desniéar. Veliki Hrvat i još ve&eai lopov. No, ono što redovni konzumenti antihercegovaékih mitova ne znaju su Hercegovci i brojni Srbi i Bošnjaci. Oko polovice Hercegovaca su Hrvati pa je taj prvi stereotip napola toéan. Čak su i neki istaknuti srpski i bošnjaéki nacionalisti, npr. Vuk Draškovié, Vojislav Šešelj, Ruzmir Mahmutéehajié i dr., Hercegovci...

Druga, naizgled samorazumljiva teza o Hercegovcima je da su svi bez iznimke desniéari. No gdje tu onda spadaju likovi kao što je Konjiéanin Ante Markovié ili Mostarac Predrag Matvejevié? U Hrvatskoj se vjeruje se da su svi Hercegovci HDZ-ovci, no danas ih u vrhu HDZ-a nema, no zato su u vodstvu SDP-a više nego znakovito zastupljeni – dovoljno je spomenuti trolist Milan Bandié-Ljubo Juré-Josip Leko. Hercegovina se zamišlja kao prostor u kojem se sve odvija u epskom tonu. No, prava je istina da je ta navodna epska vukojebina dala najve&eae lirske pjesnike hrvatske, srpske i bošnjaéke knjiéevnosti – Antuna Branka Šimiéa, Alekušantiéa, Maka Dizdara.

Neki samoproglašeni zaštitnici „pravog“ Zagreba (a po takvoj izvornosti grad bi, ograniéen na prirodni prirast i doseljavanje samo ljudi iz bliže okolice, ostao naselje gabarita Križevaca, nekoé takoér sjedišta Sabora) koji upravo Hercegovce prozivaju kao uništavaée njegove urbane tradicije, zaboravljuju npr. da bi se glasovita „Zagrebaéka škola crtanog filma“ s pravom mogla zvati i „Hercegovaéka škola crtanog filma“ buduéi da je njezin utemeljitelj i najistaknutiji predstavnik Bileéanin i oskarovac Dušan Vukoté. Zanimljivo je da porijeklo iz male istoénohercegovaéke opéine Bileéa vuku još dva oskarovca - Karla Maldena, pravim imenom Mladen Sekulovié, dobitnik oskara za epizodnu mušku ulogu u filmu Tramvaj zvan éežnja iz 1951. i Danisa Tanoviéa, kojeg ne treba posebno predstavljati.

Znakovito je i to da se nikada ne spominje da je doajen zagrebaèkog novinarstva Veselko Tenžera – Hercegovac. Nasuprot navedenima, hercegovaèko porijeklo se redovito napominje uz svakog našeg zemljaka koji se proslavi primitivizmom ili kriminalom. Dok npr. uz juniorske uspjehe tenisaèa Marina Èiliæa nije stajao novinski naslov „Hercegovac osvojio Roland Garros“ veæ „Hrvat osvojio Roland Garros“. O nogometnoj reprezentaciji da i ne govorimo. Dakle, kao što je jedan mudar zemljak nedavno primijetio - u dobru Hrvati, u zlu Hercegovci! Veæ dva desetljeæa se govori o hercegovaèkoj mafiji, koja je u privatizaciji navodno opljaèkala Hrvatsku. Uza sve navedeno, znakovito je da se nikada ne govori o „istarskoj“, „zagorskoj“, „dalmatinskoj“ i sl. mafiji u tranzicijom poharanom gospodarstvu.

O tome što je poèetkom devedesetih bilo s Inom, TDR-om, Zagrebaèkom bankom, Telekomom, brodogradilištima... Ali se o par hercegovaèkih gospodarskih riba srednje, èak i sitne kategorije godinama govorilo u tolikoj mjeri da se stjecao dojam da su njihovi marginalni lopovluci kljuèni za gospodarsko osiromašenje zemlje. S bukom koja se diže oko hercegovaèkog lopova moæe se mjeriti samo šutnja oko uspješnih hercegovaèkih poduzetnika koji su spasili tvornice i zaposlili stotine ljudi npr. u Bjelovaru ili Osijeku.

Osim toga, Hercegovina se neprestano spominje i kao seksualno konzervativan kraj, a dala je, recimo, Ljubušaka Ibrahima Backeya Jakiæa – prvu i jedinu veliku porno zvijezdu s prostora bivše Jugoslavije i Mostarca Franju Miliæeviæa, zvanog Aba Aziz Makaya, osnivaèa Komaje, sekte koja seksualnost uzdiže na najviše, sublimne, razine. Uz sve to, ne tako davno smo imali priliku gledati zgodan amaterski film s Hercegovcem u glavnoj ulozi... Dakle, Hercegovina nipošto nije zatucana i seksualno konzervativna sredina.

Inaèe, za one koji žele upoznati rokersku Hercegovinu, i to u njezinom “najozloglašenijem”, zapadnom dijelu, od srca preporuèujem ljjetni festival West Herzegovina Fest, pravi mali hercegovaèki Woodstock, koji se svakog ljeta odvija u drugom gradu. Dok su na jadranskoj obali rokali narodnjaci, nekakav dance, pjena-party i ostali potrošaèki oblici prazne zabave, krajem srpnja se tamo dogaða rock'n'roll.

Sve je to Hercegovina, zemlja miljama daleko od stereotipa nekakvog zabaèenog kamenjara na kojem žive šverceri koji isisavaju hrvatski proraèun.. No treba istaknuti i to da svaki stereotip, da bi se održao mora imati barem neke primjere koji ga pothranjuju. Negativnom imidžu Hercegovaca u hrvatskoj javnosti obilno je doprinijelo nekoliko zadriglih, primitivnih i priglupih likova koji su, buduæi da odgovaraju stereotipnoj slici Hercegovca, uvijek dobrodošli gosti u antihercegovaèkim medijima. Njima su sva vrata, tj. svi ekrani otvoreni, da prièaju, tj. blamiraju sebe i Hercegovinu kao njezini samozvani „glasnogovornici“, o èemu god hoæe. S druge strane, inteligentan, kultiviran i eloquentan Hercegovac, vrlo rijetko se vidi u medijima.

Vjerojatno i zato što ima pametnijeg posla...

Stereotipni Hercegovac prikazuje se kao primitivac kockaste glave, koji se nakrao na raèun hrvatske sirotinje pa sad živi u viletini i vozi najnoviji mercedes, iz kojeg kroèi u mokasini i bijeloj èarapi pa se, dok mu kilo zlata zvecka oko šije i èaèkalica viri između rijetkih zuba, ubacuje preko reda podiæi lažnu ratnu invalidninu... Ima ih i takvih, ali ništa više nego iz bilo koje druge regije. No veæina Hercegovaca u Zagrebu su bezrezervno zavoljeli taj grad i utkali svoje sudbine u taj grad pošteno radeæi cijelog života. Radi njih i radi njihove djece jedino i vrijedi razbijati te ružne stereotipe kojima se nastoje postiæi najjeftiniji politièki poeni, ne pitajuæi se koliko æe èestitih ljudi time biti nepravedno povrijeðeno. A s druge strane, za koliko æe dobronamjernih ljudi, jedna fascinantna regija ostati potpuno skrivena...

P.S. Nakon što sam veæ završio tekst, nazvao me kolega koji radi na Institutu “Ruðer Boškoviæ” pa me je taj poziv podsjetio da sam zaboravio navesti da je, naravno, i Ruðer Boškoviæ porijeklom Hercegovac, i to iz sela Orahov pored Ravnog....

Vezani tekstovi: O našim stereotipima i predrasudama- Jajèinoviæ i Raspudiæ